

проблеми у світовій літературі (“Гомер”-“Біблія”-“Фауст”-“Мертві душі”); у третій – про цілковиту відсутність у творах М. Гоголя реалізму й домінування в його художньому стилі бароково-романтичних барв.

Не без зацікавлення сприймалися і такі, скажімо, теми доповідей, як “Онїрична поетика раннього Гоголя” (*Жива Бенчич-Примц* із Хорватії) чи “Пекло в І. Котляревського та М. Гоголя” (*О. Тоїчкіна* із Санкт-Петербурга). Остання стосувалася ширшої проблеми “Гоголь і Україна”, про яку “наговорено” вже в літературознавстві дуже багато, але яка на петербурзькій частині конференції звучала, м’яко кажучи, приглушено. Можна було б, наприклад, присвятити бодай по одній доповіді проблемам “Т. Шевченко і М. Гоголь” чи “П. Куліш і М. Гоголь”. Адже П Куліш був чи не першим біографом М. Гоголя, а про Т. Шевченка (першого ілюстратора “Тараса Бульби” і автора “прижиттєвої” його поезії “Гоголю”) автор “Мертвих душ” нібито залишив таке міркування, на якому (в інтерпретації мемуариста Г. Данилевського) досі вибудовують усілякі аберації деякі російські критики й літературознавці (Воропаєв, Воронцов та ін.). Про згадані аберації мені вже доводилося писати (див.: *ЛУ*, 2009, 2 квіт.), але я тоді не знав, що їх можна довести навіть до абсурду. Це “блискуче” зробив “земляк Гоголя” (як пишеться в біографічній довідці про нього), автор книжки “Остання загадка Гоголя” М. Босак (К.: Університетське видавництво “Пульсари”, 2008). Цей “земляк” приписаний Гоголю вислів, ніби в поезії Т. Шевченка “дѣгтя много”, не тільки не піддає ніякому сумніву, а й... містифікує гоголівське каяття з цього приводу та хронологічно “випереджає” його на цілих чотири роки. Точніше кажучи, Гоголь “кається” в грудні 1847 року з приводу того, про що нібито “скаже” в грудні 1851-го. Відомий герой відомого твору П. Загребельного, мабуть, знизавши плечима, тільки б і проказав: “Шкода говорити”. Бо містика містикою, але коли йдеться про історично достовірні речі, то пускати віз попереду кобили... М. Костомаров колись говорив з приводу письменників “історичної теми”: вони, як правило, дуже погано знають історію, а от такий-то (ім’ярек) тут виняток – він її не знає зовсім...

Міжнародні конференції – це не завжди тільки змістовні (чи не дуже) доповіді; це, буває, ще й зустрічі з несподівано цікавими, навіть знаковими постатями. До таких я б зарахував зустріч із академіком академії інженерних наук Росії Юрієм Півінським. Тим, хто уважно вчитувався в гоголезнавчі нариси й дослідження В. Гіляровського, Ю. Манна, Ю. Барабаша, В. Воропаєва й ін., це прізвище – не новина. Був на історичній Миргородщині дуже давній козацький рід із прізвищем “Півні”. У XVII чи XVIII ст. він розпався на... Півненків і Півінських. Так ось: із крутія Харлампія Півінського, що володів селом Федунки на Миргородщині й “за горілку” придбав собі кілька мертвих душ, М. Гоголь (за однією з версій) списав свого... Чичикова, а Півненки дали йому ще один образ, образ поміщика Петуха з незакінченого другого тому “Мертвих душ”. Про все це детально розповів Ю. Півінський в інтерв’ю з Г. Александровим та в розвідці “Про Гоголя і Гоголівщину”, що опубліковані в журналі “Українці та Петербург” (2009, № 2). Вони сприймаються як дуже суттєвий фрагмент петербурзької частини гоголівської конференції...

200-літній ювілей М. Гоголя відходить в історію. Попереду – нові ювілеї, нові спроби розгадати феномен письменника й нові кроки його серця до серця всього людства. Навряд чи хто зважиться спростувати відомі слова Т. Шевченка з його листа до В. Репніної: “Наш Гоголь – истинный ведатель сердца человеческого...”.

Михайло Наєнко

У СВІТІ ГОГОЛЯ. ЖИТТЯ, ТВОРЧИСТЬ ТА ЛІТЕРАТУРНА СПАДЩИНА ПИСЬМЕННИКА. ДО 200-ЛІТТЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

Під такими гаслами 24-26 вересня ц.р. в Римському університеті “Ла Сап’єнца” відбулася міжнародна наукова конференція, яку організували Римський Університет “Ла Сап’єнца” та Фонд Першого Президента Росії Б.М. Єльцина. Крім доповідей представників установ-організаторів, у програмі конференції були репрезентовані доповіді науковців Томського державного університету (Томськ), Центру “Дж.Дж. Беллі” (Рим), Волгоградського державного педагогічного університету (Волгоград), Міністерства іноземних справ Російської Федерації (Москва), Державного історичного музею (Москва), Єврейського університету (Єрусалим), Університету “Рома Тре” (Рим), Інституту світової літератури (Москва), Російського державного гуманітарного університету (Москва), Пушкінського Дому (Санкт-Петербург), Хайфського університету, Поволзької

державної соціально-гуманітарної академії (Самара), Спілки письменників (Москва), Російської академії наук (Москва), Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (Київ), Літературного інституту (Москва), Новосибірського державного педагогічного університету (Новосибірськ), Державного інституту мистецтвознавства (Москва), Університету "Тор Вергата" (Рим), Університету Торонто (Канада).

Розпочалася конференція виступом *Рити Джуліані* – автора й координатора цього проекту, "королеви італійського гоголезнавства" (так назвав її один з учасників конференції). Були виголошені привітання декана факультету гуманітарних наук *Роберто Ніколаї*, директора Департаменту філологічних, лінгвістичних та літературних досліджень *М. Емануела П'ємонтезе*, голови Італійської Асоціації Славистів *Марчелло Гарцаніті*, представника Посольства Російської Федерації *Марії Ведрінської*, директора культурної асоціації "Премія ім. М.В. Гоголя в Італії" *Наталії Солоділіної*.

Міжнародна конференція тривала три дні. Перший день розпочався із виступу *О. Лебедєвої* (Томськ), доповідь якої була присвячена італійському періоду життя Гоголя. Доповідачка охарактеризувала два неаполітанські роки життя та їх вплив на особистість письменника. *А. Гольденберг* (Волгоград) проаналізував сюжетну роль одного з музичних лейтмотивів поеми "Мертві душі" – пісні "Мальбрук в похід поїхав", виконану шарманкою Ноздрьова. З цією темою пов'язаний наполеонівський мотив, що його вводить пісня про Мальбрука в "Мертвих душах" Гоголя та "Злочинні і карі" Достоєвського, як однієї з магістральних тем російської класичної літератури. *Т. Мусатова* (Москва) вперше розглянула відносини Гоголя в Італії (1837-1848 рр.) з російськими дипломатами, з аристократами, що мали стосунок до дипломатичної служби, з Дирекцією російських художників у Римі. *Н. Каргаполова* (Москва) охарактеризувала ідею створення ювілейної виставки "Росія М.В. Гоголя" в Державному історичному музеї. Це виставковий простір, наповнений найрізноманітнішими пам'ятниками, доповнений електронними презентаціями і художнім оздобленням експозиції, сюжетна лінія якої побудована на переплетенні життєвого шляху (дороги-лабіринту) Гоголя та героїв його книг на тлі історичного, міфологічного і буденного просторів Росії – Полтавщини, Петербурга, Москви, а також Рима та Єрусалима.

Гоголь та еротична магія – тема доповіді *М. Вайскопфа* (Єрусалим). Ішлося про відому магічну сцену із "Страшної помсти": чаклун викликає душу своєї дочки Катерини. Науковець розглянув як найближчий, так і віддалений генезис цього мотиву, його зв'язок із темою еротичного візонерства в російському романтизмі. Досліджені основні компоненти й цілісна структура еротичного марення-теургії на основі вказаної сцени, визначається її морфологія й виокремлюються її компоненти. *Ж.-К. Соліветт* (Рим) указала на роль пліток у поетиці "Мертвих душ". Плітки, на її думку, спотворюють істину, вони розривають лінійність розвитку сюжету. *К. Дмитрієва* (Москва) зробила спробу проаналізувати графіку Гоголя як особливу сферу вияву таланту і вказала на зв'язок її зі словесною творчістю письменника. *М. Вірлайнен* (Санкт-Петербург) проаналізувала подружні зв'язки, втілені в художньому світі Гоголя: "правильна" фольклорна модель у "Ночі перед Різдом" і її різноманітні спотворення в повістях "Вечорів", роль любовних сюжетів в історичній концепції "Миргорода", потворні зв'язки, укладені в петербурзькому просторі; безшлюбність героїв, шлюбні або любовні зв'язки, що не відбудуться, модель шлюбу у "Вибраних місцях". Фрейдистській версії "страху Гоголя перед жінкою" протиставлені іншого роду труднощі, пов'язані з його спробами поєднати між собою метафізичні та історичні уявлення.

В. Паперний (Хайфа) розглянув мотив перетворення чоловіка ("людини") на жінку ("бабу"). Доповідач наголосив на тому, що цей мотив реалізується подвійно: або як поява жінки в чоловічій позиції, або як переродження характеру чоловіка в результаті реального або віртуального контакту з "бабою". *С. Шварцбанд* (Єрусалим) виступив із доповіддю про перший розділ "Мертвих душ". Доповідач зазначив, що перший розділ не був написаний першим, адже відсутні його чернетки й редакції в корпусі рукописів "Мертвих душ" майже до самої появи поеми. Ліро-епічний характер прозаїчної оповіді "Мертвих душ" закономірно трансформувався в суб'єктно-сповідувальну лірику "Вибраних місць з листування з друзями" і т. зв. "Авторської сповіді".

Другий день конференції розпочався доповіддю *Ю. Манна* (Москва), присвяченою проблемі амбівалентності художнього світу Гоголя. Доповідач наголосив на традиційній концепції Гоголя, яка будується на зіставленні високого і низького та якнайтоншому їх взаємопроникненню. Амбівалентність, за словами Ю.Манна, ускладнюється через ефект несподіванки, "неправильності", алогізму. Про негативну антропологію Гоголя говорила *С. Бочарова* (Москва). Гоголь, на думку доповідачки, залишив спотворений людський образ, який після нього довелося "відновлювати" Достоєвському. *А. Еппель* (Москва) презентував доповідь "Учитуючись у Гоголя" про фрагменти, лексеми, абзаци, які, за словами автора, формують не тільки розвиток сюжету, а

й стилістику, манеру, спосіб письменницького мислення. *М. Талалай* (Москва) розглянув “Gogol a Roma” Дарії Олсуф’євої-Боргезе (1957): історія одного дослідження. Першою книгою Олсуф’євої-Боргезе стала збірка есе про Рим (“Vecchia Roma”, 1954), і набраний “краєзнавчий” матеріал дозволив вільніше оперувати в просторі гоголівського Рима: глава “Quando e dove Gogol visse a Roma” відновлює римський маршрут письменника. *П. Михед* (Київ) говорив про інтерес Гоголя до християнських практик католицького світу: до життя і творчості Сільвіо Пеліко, ідеології “з-мертвих-встанців”, Сен-Сімона і Ламоне. З погляду дослідника, вони вплинули на православну редакцію гоголівських ідей “нового християнства”. *В. Багно* (Санкт-Петербург) проаналізував Гоголя як Дон Кіхота християнства. Доповідач наголосив на донкіхотських устремліннях юного Гоголя, на його готовності присвятити своє життя боротьбі з “неправосуддям, найбільшим у світі нещастям”. Пізній Гоголь несподівано для всіх перестає творити в “живих образах і особах” і вступає в прямий діалог з читачем, перестерігає його, повчає і пророкує. Якщо Дон Кіхот збожеволів, начитавшись лицарських романів, відірвавшись від життя, то Гоголь зрадив себе, відірвавшись від Росії і надихавшись згубного повітря Заходу. “Відхід” Гоголя, як і “відхід” Дон Кіхота, зазначає доповідач, виявився водночас цілком реальною зміною місць, віддаленням від реальності; у випадку з Гоголем – від реальності російського життя, її міфологізацією, по суті, – створенням Дульцінеї. Виступ *Є. Солоновича* (Москва) був присвячений Дж.Дж. Беллі, поету, чії сонети на римському діалекті отримали високу оцінку автора “Мертвих душ”. Доповідач прочитав свої переклади сонетів Беллі.

На третій день конференції прозвучала доповідь *В. Гудкової* (Москва) “Актуалізація творчості Гоголя в російській драматургії 1920-х років”. Доповідачка звернула увагу на три спектаклі, які стали виразними віхами рецепції гоголівської творчості в радянському історико-культурному контексті від 1920-х до 1930-х років. Доповідь *З. Давидова* (Канада) містила бібліографічні відомості і аналіз видань перекладів Гоголя в Канаді на англійську, французьку і українську мови. Окрім цього він проаналізував монографії і наукові статті про творчість Гоголя. Інтерес творчих діячів Канади до театру Гоголя ілюструється на прикладі численних постановок п’єси Гоголя “Ревізор”, інсценізації “Носа”, екранізацій гоголівських текстів на канадському телебаченні.

У дні роботи конференції її учасники, ознайомившись із доповідями колег, залучилися до активного їх обговорення у формі коментарів, питань, рекомендацій, а також дискусій. У межах конференції відбулася виставка “Декорації класиків: Рим Гоголя” Л. Волкової при Центральній національній бібліотеці та екскурсія “По слідах Гоголя в Римі” у супроводі В. Гасперович, голови культурної асоціації “Іль мондо делл’арте”.

Олена Дацько

Дмитро Дроздовський

МИКОЛА ГОГОЛЬ: МАГІЯ ЛЯЛЬКАРСТВА ЧИ САМОТНІСТЬ ЛЯЛЬКАРЯ?

Українська культура вже давно чекає на Гоголя. Цього року Міжнародний театральний фестиваль жіночих монодрам “Марія” було присвячено саме Миколі Васильовичу (представлено вистави з України, Вірменії, Японії, Німеччини, Росії та ін.). У рамках уже традиційного для вересня Фестивалю, який шостий рік поспіль проводить народна артистка України, лауреатка Шевченківської премії Лариса Кадирова за підтримки Національного драматичного театру ім. І. Франка (в особі Б. Ступки та М. Захаревича), Національної ради з питань культури і духовності при Президентові України, Міністерства культури і туризму України, Міністерства освіти і науки України, Всеукраїнського товариства “Просвіта”, Інституту літератури ім. Т. Шевченка НАНУ, Національного університету “Києво-Могилянська академія”, об’єднання “Новий Київ” та ін., пройшла також міжнародна конференція “Магічний вплив М.В. Гоголя на світовий та український культурні процеси” до 200-річчя митця.

У конференції взяли участь як знані українські інтелектуали, науковці, культурологи (М. Жулинський, Є. Сверстюк, О. Пахльовська, Л. Голота, М. Стріха, М. Наєнко, І. Оржицький, М. Новикова та ін.), так і гості з багатьох країн світу (Велика Британія, Італія, Хорватія, Мексика, Іран, Польща, Росія та ін.). Ці два дні (25 і 26 вересня) стали справжнім бенкетом